

OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING MA'DANIYATGA TA'SIRI

Tojiboyeva Feruza Usmon qizi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Maqolada ommaviy axborot vositalarining jamiyatga qanday ta'siri bo'layotgani, hayotimizdagi o'rni haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: axborot ommaviy madaniyat, internet, ommaviy axborot vositalari, media makon.

Ongli inson borki, hayoti davomida axborot oladi, uni idrok etadi yoki boshqalarga uzatadi. Hozirgi axborot vositalarining ma'lumotlarni juda tez yetkazib berishi, ularning ko'pligi, har tomondan "yog'ayotgan" informatsiyalar rosti kishi boshini gangitib qo'yadi. Yuqoridagi holatlardan tabiiyki, ma'lumotlarni faqat eng kerakli, muhimlarini saralab olish uchun ehtiyoj tug'iladi. Hozirgi rivojlangan zamonda ommaviy axborot vositalarini jamiyatimizni rivojlantiradigan, ilmiy sohalarni yanada yuksaltiradigan, shu bilan bir qatorda inson ongini mafkuraviy bir tarzda boshqara oladigan kuch desak hech mubolag'a bo'lmaydi. Mustaqil shaxs sifatida shuni ayta olamanki, hozirda axborotdan qurol sifatida foydalanish keng ommalashmoqda. Bunday qurol yordamida olib borilayotgan infarmatsion urushlarda insonning nafaqat ongi, balki qalbi ham nishonga olinmoqda. To'g'ri, bunday qurollar insonga jismonan zarba bera olmasa-da, ma'nan ongimizga ta'sir etib bir qancha qo'poruvchi kuchlardan-da, ko'proq zarar keltiryapti. Shu yo'l bilan ongimizni boshqarmoqchi bo'lyaptilar.

Ayni damda ommaviy axborot vositalariga keng imkoniyatlar eshigi ochilayotganligi, sharoitlar yaratilyotganligi ularga berilayotgan e'tibordan darak beradi. Senzuraga yo'l qo'yilmasligining konstitutsiyada belgilanganligi ham buni yorqin misolidir. "Senzuraga yo'l qo'yilmaydi. Ommaviy axborot vositalarining faoliyatiga to'sqinlik qilish yoki aralashish qonunga muvofiq javobgarlikka sabab bo'ladi". (82-modda). [1].

Hozirda ommaviy axborot vositalarisiz hayotimizni tasavvur qila olmaymiz. Biz ularga o'rgandikmi yoki ular bizga moslashdimi buni aniq ayta olmayman, lekin shunisi aniqki, ulardan to'g'ri foydalana olgan inson nafaqat o'zida balki jamiyatda ham katta o'zgarishlar qila oladi. Masalan, so'nggi kitoblardan xabardor bo'lish, dunyodagi yangiliklar, sodir bo'layotgan voqea-hodisalarni kuzatib, qadam-baqadam yurish har qanday umidsizlangan kishini ilm olishga ruhlantira oladi, yangi marralar zabt etishga chorlaydi. Menimcha, ommaviy axborot vositalari berayotgan axborotlarini qaysi tomonga yo'naltirishsa, madaniyatimiz ham o'sha tomonga qarab o'sadi. Aytaylik, bir kadr sahnasida g'arbga xos kiyingan ayolni ko'rgan yoki radioda mazmuni buzuq chet

el musiqasini tinglagan odam qaysidir ma'noda ulardan o'rnak oladi. Hayotida bunday holatni tabiiy qabul qila boshlaydi. Necha ming yillik qadriyatlarimiz, urf-odatlarimizni o'stirish ham, yo'q qilish ham -hammasi o'z qo'limizda. Bilaman, balki hozir yozmoqchi bo'lgan satrlarim uchun kimdir mendan ranjir, balki bu yozayotganlarim faqat qog'ozlarda qolib ketar, lekin bu mavzudan ko'z yumib ketolmadim. Aslida, madaniyatimizni yer bilan bitta qilayotganlar, g'arb olami oqimini olib kirayotganlardan biri bu-televideniya. To'g'ri, shunday kanallar borki, faqat ilm orqali hordiq chiqarishga, fikrlashni kengaytirishga, hayotga teranroq nazar bilan qarashni o'rgatadigan ko'rsatuvlar qo'yadi va afsuski ular barmoq bilan sanarli, xolos. Ba'zi bir kanallardagi kinofilmlar esa faqatgina hayotiy-maishiy voqealar bilangina cheklanadi. Har xil tok-shoularni ko'rib yo yig'lashini, yo kulishini bilmaydi odam. Shunda menda yuragimni tig'laydigan bir savol paydo bo'ladi. Nahotki biz shu darajagacha yetib keldik?! O'z shaxsiy muommolarimizni omma oldida aytib nima topamiz?! Tanilib pul ishlashmi maqsad?! Bilmadim... Balki, hali yoshlik qilar bu bosh...

Tom ma'noda axborot asri odamlarni shoshirib qo'ymoqda. Zamonaviy axborot ilmi asoschilaridan biri bo'lgan mashhur Marshall Maklyuen o'tgan asrning 70-yillarida "har bir yangi axborot vositasi o'sha zamon kishilarini imtihondan, sinovdan o'tkazadi", deganida hali mobil telefon, internet, kompyuter odamzotning xayoliga ham kelmagan edi. Lekin ushbu dono bashorat naqadar to'g'ri ekanligini bugungi hayot, turmush tarsi har qadam, har lahzada ko'rsatmoqda, isbotlamoqda. [3].

Zamonaviy ommaviy axborot vositalari, televideniya, kompyuter, internet, uyali telefon va boshqa vositalar insonlar, ayniqsa, yoshlarning milliyligi, tafakkuri va dunyoqarashini o'zgartirib yuborayotgani hech kimga sir emas. Taraqqiy etgan mamlakatlarning mazkur vositalar yordamida jahon xalqlari ongi dunyoqarashi va turmush tarzini bir qolipga solish hamda unga o'zlari shakllantirayotgan "ommaviy madaniyat"ni singdirish bosh strategik siyosatga aylantirayotganligida to'liq namayon bo'lmoqda. [2]. Internet odamning ongi va hissiyotlariga, tafakkur tarziga, xulq-atvorga ta'sir ko'rsatishda ulkan imkoniyatga ega. Internetning bugungi kundagi rivoji g'oyaviy ta'sir o'tkazishning miqyosi va ko'lamining keskin darajada o'sishiga olib keldi. Internet bugungi axborot makonining muhim bo'g'iniga aylandi. Shu bilan birga, internet hayotimizning ajralmas bir qismiga aylanib borayotganligi ham ayni haqiqatdir. Bugungi kunda ikki milliarddan ortiq inson u yoki bu darajada undan foydalanishi ham mazkur fikrlarning to'g'riligini isbotlaydi. O'zbekistonda internet xizmatidan foydalanuvchilar soni-22,1 milliondan oshdi. Shundan mobil internet foydalanuvchilar soni -19 millionni tashkil qilmoqda. 26 mingga yaqin "Uz" domenidagi veb-saytlar faoliyat olib bormoqda. 200dan ortiq veb-sayt ommaviy axborot vositasi sifatida ro'yxatga olingan. [3].

Hayotimizdagi bugungi ulkan o'zgarishlar, islohotlarimiz mantig'i barchadan ishlashni yangi g'oya va tashabbuslar bilan maydonga chiqishni talab qilmoqda. Shu

ma'noda ommaviy axborot vositalarining moddiy-texnik bazasini, kadrlar salohiyatini mustahkamlash, milliy matbuotimiz xalqaro maydonda munosib o'rin egallashiga erishish, internet jurnalistikasini rivojlantirish, noshirlik ishi, kitob savdosi, obuna masalalarida bozor mexanizmlarini keng joriy etish, ochiqlik va sog'lom raqobat muhitida ishlashni yo'lga qo'yish bo'yicha ko'p ishlashimiz kerak.[4].

Bir talaba sifatida shuni ayta olamanki, bizning oldimizdagi dolzarb vazifa ommaviy axborot vositalaridan to'g'ri foydalanib, avvalo, o'zni so'ngra ummatni, jamiyatni yuksaltirishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, (yangi tahriri 30.04.2023).
2. Lutfullayev.A. Jabborov.E."Ommaviy axborot vositalarining inson va jamiyat hayotidagi ta'siri hamda axborot xurujlari".
3. Xurshid Do'stmuhammad. "Axborot madaniyati hayot-mamot masalasi". Xalq so'zi.
4. Matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlariga Prezident Shavkat Mirziyoyev tabrigi. 2019-yil, 27-iyun.
www.qalampir.uz.